

Peaminister Mart Laari kõne Riigikogus olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelul "Ettevalmistused Eesti liitumiseks Euroopa Liiduga", 19. jaanuaril 2000

Austatud Riigikogu liikmed,

Seisan täna Teie ees, et rääkida eurointegratsioonist. Kindlasti olete nii Teie kui kogu Eesti ühiskond seda mõistet lõpmatuseni kuulnud. Võib isegi öelda, et sellest on sedavõrd palju räägitud, et asja mõte jutu sisse ära kaduma kipub. Vahel tundub, et nagu oleks eurointegratsioonist saanud mingi omaette eesmärk, millele allutatakse kõik teised meie sihid ja unistused. Nii ei tohi see olla. Seetõttu soovin ma täna Teile rääkida mitte eurointegratsioonist, vaid Eesti riigist ja rahvast ja nende huvidest. Sest just nende heaolu nimel tegutsemiseks on rahvas meid Toompeale valinud. Eesti heaolu on see eesmärk, mille saavutamise nimel endale ülesandeid püstitame ja neid lahendame.

Võtame käsile need alad meie ühiskonnas, kus tagasihoidlik areng heaolu kasvu pidurdab. Mis on siis need küsimused, kus vajame selget arengut, otsustavat hüpset edasi? Eesti on võrreldes oma õhtumaise naabritega veel väga vaene maa. Oleme küll viimastel aastatel kiirelt edasi sammunud, kuid me ei näe enda ümber veel sugugi sellist elukeskkonda, mis Euroopas tavapärane ning normaalne on.

Oleme väike riik ja see on meie jaoks suur eelis. Suhted riigi ja rahva vahel peavad väikeses riigis olema kodused ning meeldivad. Kahjuks nii see pole. Meie inimesed tunnevad end kaitsetuna ja abituna, kui suhtlevad avaliku võimuga, olgu see omavalitsus, riigiasutus või kohus. Me kulutame riigi pidamiseks rohkem kui selleks jõudu on ja sellele vaatamata on Eesti rahvas oma riigist ohtlikult võõrandunud.

Väikene rahvas ja riik peavad suutma oma asju pingevabalt ning tasakaalukalt ajada. Seegi pole meile vajalikul tasemel Meie ühiskond on veel üleminekupinges, mis kahjustab suhteid inimeste vahel, mis muudab kurjaks ja õelaks mitte ainult poliitikuid, vaid ka tavalisi inimesi. Eesti sotsiaalne sidestatus on häbematult nõrk, hoolitsus perede ja pensioniikka jõudnud inimeste eest ohtlikult madalal tasemel. Halastus, hoolitsus ja osavõtt pole tänases Eestis just laialt levinud mõiste. Raske on ka rääkida sotsiaalsest turvalisusest, kui pole senisest kindlamalt tagatud kodanike vara ja elu kaitse kuritegevuse eest.

Samas vaimus võib veel pikalt jätkata. Mõni nimetab seda virisemiseks ja Eesti saavutuste eitamiseks. Nii see kindlasti pole. Oleme teinud õigeid asju ja käinud õigel teel ning jõudnud seetõttu kaugemale, kui enamus meie saatusekaaslasi. Aga just need saavutused, just meie kaheldamatu edu paneb täna ja nüüd meile kohuse võrrelda end arenenud Euroopa riikidega, mitte enam endise Nõukogude Liidu ega Kesk- ja Ida-Euroopa maadega.

Ning seda võrdlust silmas pidades ei jää meil tänast Eestit vaadates üle muud kui tunnistada, et oleme liig vaesed, ühiskonna sidusus pole piisav, nõrk on turvalisus ja haldussuutlikkus, innovatsioonist ja selgest tulevikunägemusest rääkimata.

Küsin, kas see jutt peab meis tekitama meeleheidet või lootusetust. Otse vastupidi. See peab meis tekitama uhkust selle üle, mida oleme saavutanud. Sest kes oleks kümme või isegi viis aastat tagasi võtnud tõsimeelselt väidet, et me ei sea endale sihiks enam Kesk- ja Ida-Euroopa taset, vaid orienteerume tunduvalt kõrgematele standarditele, oleme võtnud endale võrdluseks Euroopa.

Ühelt poolt ei pea me Euroopasse minekust rääkima, sest tegelikult oleme me kogu aeg nii geograafilises kui kultuurilises mõttes sinna kuulunud. Seetõttu pole meil vaja teha valikut Euroopa poolt või vastu. Mille vahel me aga valima peame ja nüüd varsti juba ka valida võime, on kas me soovime olla Euroopa asjades hääleõiguslik otsustaja või jätkuvalt hääleõiguseta kõrvaltvaataja. See

on küsimus, millele peame kõigepealt vastuse andma omaenda visa tööga, et seejärel võimaldada Eesti rahval rahvahääletusel oma otsus teha.

Eesti on Euroopa poole teel olnud juba mitmeid aastaid. Pean tunnustama, et oleme teinud tublit tööd, kuigi mis seal salata - alati oleks üht-teist olnud võimalik teha veelgi paremini. Praeguseni on läbirääkimised Euroopa Liiduga kulgenud kavandatud tempos. Meie positsioonid ehk lähteseisukohad on esitatud 29 peatüki osas 31-st. Kaheksa peatüki osas on juba kokkulepped saavutatud ehk need on ajutiselt suletud, nagu läbirääkijate kõnepruugis üteldakse.

Euroopa Liidu hiljutine Helsingi tippkohtumine pani meid uude olukorda. Liitumislaua taha kutsuti veel kuus riiki. Tunneme selle üle head meelt, kuid samas teame, et see tähendab konkurentsi olulist tihenemist ning suuremat nõudlikkust kandidaatriikide suhtes. Nii peame taaskord tõdema, et meie tulevik on meie endi kätes.

Euroopa Liit on andnud mõista, et sel aastal eraldatakse terad sõkaldest ning otsustatakse, millised riigid on esimestena valmis Euroopa Liiduga ühinema. Sügisel ilmuv järjekordne Eduaruanne (Progress Report) võib saada meie lähituleviku suhtes määravaks. Viimane Eduaruanne meie tegevuse kohta oli üldjoontes positiivne ja osutas meie kiirele arengule paljudes valdkondades. Seda taset tuleb hoida, ühtaegu likvideerides kriitikaks põhjuse andnud etteheited. Kui suudame hoida kavandatud tempot on reaalne lõpetada läbirääkimised sisuliselt aastal 2001, et tegeleda nende tulemuste vormistamisega aastal 2002 ning saavutada täisliikme staatus aastal 2003.

Loomulikult võib küsida, miks meil selle Euroopa Liiduga nii kiire on? Ma ei tahaks küll kurja ennustada, kuid vaadates meie ümber toimuvaid arenguid on alust karta, et esimesele laienemisringile võib järgneda teatav vahe, mis võib just meid - küllaltki ohtlikult - jätta nõndanimetatud halli tsooni kahe kultuuriruumi vahel. Usun, et Eesti riigi stabiilse arengu huvides on astuda Euroopa asjade otsustajate hulka sedavõrd kiiresti, kui see meile võimalik on.

Mis on aga siis Euroopa Komisjoni arvates need probleemid, mida lahendades õnnestuks meil jõuda lähemale Euroopa tasemele? Peab tunnustama, et pea 100%liselt on need samad, mida mainisin veidi aega tagasi suurimate Eesti ees seisvate probleemidena

- arendada sotsiaalset partnerlust
- lõpetada pensionireform
- kiirendada karistusseadustiku reformi
- tugevdada finantsjärelevalvet
- tõsta haldussuutlikkust
- kiirendada maareformi käiku

Et läbirääkimised kulgeksid edukalt ja hinnangud oleksid meile soodsad, tuleb kodus tõsiselt pingutada. Meie põhilistele probleemidele eespool juba osutasin - liitumise takistuseks on needsamad asjad, mis meile endale muret teevad. Vähene haldussuutlikkus, vähene turvalisus ja sotsiaalse kaitse mehhanismid, reformide venimine, korrastamata siseturg, välja kuulutatud õilsate kavatsuste aeglane rakendumine, olgu tegemist põllumajanduse, keskkonnanõu, töötervishoiu ja -ohutuse või sisekontrolliga.

Niisiis, iga sammuga, mille astume Eesti ees seisvate põletavaimate küsimuste lahendamiseks, iga otsusega, mida teeme oma elujärje parandamiseks, oleme rohkem ja täisväärtuslikumalt Euroopas. Seetõttu peame ka eurointegratsioonist rääkides rõhutama, et tegemist pole mitte eesmärgiga omaette, vaid suunaga, mis tagab Eesti rahvale olevikus ja tulevikus kindla ja rahuliku tuleviku.

Eile kinnitas valitsus oma istungil Vabariigi Valitsuse 2000.a eurointegratsiooni tegevuskava, mis on

ajalises järjekorras juba viies, kuid oma tänaselt tähenduselt valitsuse esmane prioriteet. Seekordne tegevuskava on tingimusteta täitmiseks, sest selles sisalduvaid Eesti riigile hädavajalikke ettevõtmisi pole enam kuidagi võimalik edasi lükata. Valitsuse töökava saab 100%liselt kattuma eurointegratsiooni tegevuskavaga. Tegevuskava fikseerib selgelt nii tegevuse eesmärgid kui vastutuse. Ja julgen kinnitada, et kontroll lubaduste täitmise üle saab olema karm.

Lugupeetud Riigikogu liikmed!

Ma ei hakka Teile järgnevalt üles loetlema kõike valitsuse eurointegratsiooni tegevuskavas kirja pandut. Sellega on Teil kõigil võimalus tutvuda valitsuse koduleheküljel. Mõnda tegevuskava eri lõike ja osasid läbivat küsimust soovin siiski veidi lähemalt käsitleda.

Sisulisel poolel on üks võtmesõna haldussuutlikkus. Kui õigusaktide vastuvõtmine on edenenud tingimisi rahuldavalt, siis nende toimimine pahatihti takerdub meie riigimasina suutmatusse. Kohati sedavõrd, et see tekitab meie suhtes kahtlusi ja umbusku - Euroopa Liit küsib, kas Eesti ikka on suuteline oma ilusaid seadusi ka rakendama?

Kui vastame jaatavalt, on meie ülesanne luua toimiv, usaldusväärne, läbipaistev ja rahakotile vastav haldussüsteem. On vaja läbi viia haldusreform ja see viiakse läbi igal juhul enne järgmisi korralisi valimisi. Seega: seatud tähtjaks ON meil riik, mis pööratakse näoga rahva poole, mis odavalt ja hästi teeb oma elanike jaoks seda, mida me tahame, et riik teeks. See ei tähenda ei Eesti juhtimist neljast oblastist ega sadade uute ametnike palkamist, pigem vastupidi. Haldusreform tähendab efektiivset avalikku võimu ja sellega seoses vähem, aga paremaid ja tõhusamalt koolitatud ametnikke koolitamist.

Haldusreform tähendab muuhulgas ka seda, et meie õigussüsteem langetaks otsuseid, mis vastaksid Eesti inimeste arusaamisele õiglusest, et Eesti inimesel oleks Eesti riigis võimalik turvaliselt ja rahulikult elada. Haldussuutlikus tähendab seda, et Eesti suudaks vajaliku kiirusega üle võtta vajaliku koguse erinevate alade standardeid. Need pole mitte sedavõrd olulised Euroopale, vaid meie enda ärimeestele, kes kaupade vaba liikumist kasutades suudavad meie ekspordipotentsiaali paremini rakendada. Haldusreform tähendab ka tugevamat finantskontrolli, selgeid kvaliteedikontrolli reegleid, aktiivsemat võitlust organiseeritud kuritegevuse, narkokaubanduse, korrupsiooni ja rahapesuga.

Haldusreform tähendab ka tunduvalt tugevamat kontrolli välisabi ja selle kasutamise üle. Euroopa Liit on olnud ja on kasvaval määral meie suurim välisabi andja. Aga sellesse abisse ei tohi suhtuda kui mõisa köide või loterii peavõitu. Seda tuleb kulutada eesmärgipäraselt, tõhusalt ja säästlikult, nagu õnneks oleme hakanud oma maksumaksjate rahasse suhtuma, mitte kulutades iga hinna eest, vaid riigi kui elukeskkonna arendamise huvides. Vahel tuleb kahjuks ette, et meie välisabitaotlused on koostatud abitult ning tähtsuse järjekorda eirates, mis järjekordselt näitab meie nõrka kodutööd ja haldussuutmatust haldussuutlikkuse asemel. Välisabi tuleb keskendada Euroopa Liiduga liitumiseks tehtavate jõupingutuste toeks ja mida rutem, seda parem.

Haldussuutlikus tähendab ka seda, et võtame veel selle aasta jooksul vastu Euroopa Liiduga kooskõlastatud rakendusmäärused meie keeleseadusele, lisades need hiljem kindluse mõttes ka seadusesse, tagades sel teel normaalse suhtlemise meist Lääne poole jääva maailmaga ning luues samal ajal tõhusa mehhanismi eesti keele positsioonide reaalseks tugevdamiseks Eestis.

Kindlasti pole haldusreform ainukene meie järgmise aasta prioriteet. Lisaks haldusreformile viime lõpule mitmed muud reformid, mis meist Euroopa riigi teevad. Eesti on Euroopas hea mainega

reformiriik. Valitsus töötab selle nimel, et Eesti saaks reformiriigist lõpetatud reformidega normaalseks riigiks. Kui mitte healuriigiks, siis vähemalt hea tujuga riigiks. Hea tujuga riigis ei toimu pidevalt omandi- ja maareform, pensioni- ja tervishoiukorralduse reform, totaalne erastamine ja haridusreform. Selle päranditombu korraldamisega tuleb ühele poole saada, sest pole halvemat kui lõpmatult veniv reform.

See paneb meile eelseisval aastal suure vastutuse. Meie ees seisvaid eesmärke suudame saavutada vaid ühiselt tegutsedes, täitevvõimu ja seadusandliku võimu jõupingutusi ühendades. Olen veendunud, et Riigikogu liikmed suhtuvad valitsuse tegevuskavasse piisava nõudlikkusega ning tunnevad ka oma vastutust toimuva ees. Eesti saab Euroopa poole liikuda vaid valitsuse ja riigikogu ühistöös. Kui valitsus ei tee, ei saa ka riigikogu teha ja vastupidi. Kui valitsus ei esita eelnõusid, pole riigikogul, mida menetleda. Kui riigikogus asi takerdub, pole valitsusel korda, mida rakendada.

Riigikogu tegi möödunud aastal asjalikku tööd, mille tulemuseks on 50 eurointegratsiooniga seotud, õigemini euroopalikku seadust. Eriti tahan esile tõsta Euroopa asjade komisjoni üha aktiivsemat osa liitumisprotsessis. Samas ei saa jätta meenutamata, et Riigikogu menetluses ootab oma järke veel 28 samasugust eelnõud, mille taga seisab rakendusaktide vastuvõtmine ja vajalike institutsioonide loomine. Olen veendunud, et Riigikogu suudab oma tegevust sel alal veelgi tõhustada. Eriti tõstan sellel taustal esile menetluses oleva telekommunikatsiooni seadust, võlaõiguse seadust, uut karistusseadustikku ja kohtumenetlusseadustikku.

Et Eesti plaanid ja teod oleksid alati teada ning õigesti mõistetud, tuleb neist ka teada anda. Juba ülehomme kohtun Brüsselis EL Komisjoni presidendi Romano Prodi ning veel mitme Komisjoni liikmega. Mul on rõõm neile tutvustada siin täna toimuva arutelu tulemusi kui värsket väga kindlat märki Eesti kavatsuste tõsidusest.

Samas leian, et veel tõhusam viis Eestist teda anda on võõrustada oma partnereid Euroopast siin, kodus. Tihti räägib meie tegelikkus Eesti saavutustest paremini kui meie ümberjutustused sellest. Sellega seoses rõhutan, et ka külaliste vastuvõtmine on töö, mida saab praegusest palju paremini teha. Mulle näib vahel, et kaugete külaliste saabudes tabab meid soome-ugrilik masohhistlik enesehaletsushoog, mis sunnib meid peamiselt rääkima sellest, mis on halvasti või väga halvasti. Kuigi teame, et "maailm on ju üks hädaorg" ja Potjomkini külade ehitamine on alati halvasti lõppenud, kutsun siiski nii Teid, lugupeetud rahvaesindajad kui kogu Eesti rahvast, vahetevahelgi tundma pisikest kõditavat uhkustunnet selle üle, mida meil ühises töös on tegelikult õnnestunud saavutada. Sest kuigi meie unistuste Muinasmaa jääb ja vahest jääbki jääma meist kättesaamatusse kaugusse, oleme ometi suutnud teha rohkem, kui seda kunagi ise uskusime ja meist usuti.

Ja lõpuks kõige tähtsamast - meie töö siin kaotab mõtte, kui sellel pole rahva toetust. Euroopa Liiduga liitumise eeltingimuseks on, et sellesse usub Eesti rahvas. Ja Eesti rahvas usub seda vaid juhul, kui näeb et see on Eesti rahva huvides. Usutav on see, mis on arusaadav. Arusaadav on see, mis on käegakatsutav. Käegakatsutav tuleneb otsustest, mida teevad valitsus ja riigikogu. Seega, mida kiiremini paraneb iga Eesti inimese elujärg, seda suuremad on eurointegratsiooni võimalused. Ja ümberpöörduvalt: mida rohkem eurointegratsiooni, seda kiiremini paraneb meie elujärg. Lihtne see pole, aga võimatu hoopiski mitte.

Jõudu meile selles töös ja tänan tähelepanu eest!